בתְּרֵי מְגוּ תְּלָתָא – שנים מתוך השלשה שחלקת בפנידם, והם יעידו שחלקת בפני שלשה, וְאִי נְמֵי, הבא תְּרֵי סָהֲדֵי – שני עדים אחרים שיעידו דְּפָלְגַתְּ בְּאַפֵּי בֵּי תְּלָתָא – שחלקת בפני שלשה. אָמַר לֵיהּ רב ספרא, מָנָא לָךְ הָא – מנין לך דין זה, שחלוקה שלא בפני בית דין אינה חלוקה. אָמַר לֵיהּ רבה בר רב הונא, למדתי זאת ממה דְּתְנַן (לעיל ל:), אִם יֵשׁ שָׁם בֵּית דִּין מַתְּנֶה בְּפָנֵיהֶם, אֵין שָׁם בֵּית דִּין בְּפָנֵי מִי יַתְנֶה שֶׁלּוֹ קוֹדֶם. ומוכח שאין כח להעביר ממון מאדם לחבירו בפחות משלשה אנשים, וכמו שמי שרוצה ליטול ממון עבור השבת אבידה צריך להתנות בפני בית דין, כך כששותף רוצה ליטול את חלקו בשותפות, הוא צריך לחלוק בפני בית דין.

אָמַר לֵיהּ רב ספרא, מִי דָּמֵי – וכי המקרים דומים, הרי הָתָם – שם לגבי אבידה דְּמַפִּיק מָמוֹנָא מֵהַאי וּמְתִיב לְהַאי – שהוא מוציא ממון מבעל האבידה ונותן למוצא, בְּעֵינַן – צריך בֵּית דִּין, אֲבָל הָכָא – כאן בחלוקת שותפות שאינו מוציא ממון מיד אחר, אלא דִּידֵיהּ שָׁקְלִי – את שלו הוא נוטל, אין צריך בית דין, וכל מה שצריך לחלוק בפני אחרים גִּילּוּי מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא – הוא סתם גילוי דברים, כדי שיוכלו להעיד שהחלוקה היתה שוה, וּבְתְרֵי סַגֵּי לֵיהּ – מספיק לחלוק בפני שנים. רב ספרא מביא ראיה לדבריו: תֵּדַע שכך הוא, דְּתְנַן (כתובות צז.), אַלְמָנָה הניזונת מנכסי היתומים מוֹכֶרֶת את נכסיהם שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, אלא בפני שנים משום גילוי מילתא, כדי שידעו היתומים שלא מכרה את הנכסים בפחות משויים. וכמו כן חלוקת שותפות אינה צריכה להיות בפני בית דין, כיון שצריך רק גילוי מילתא בעלמא.

אביי דוחה את הראיה: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, וְלַאו מִי אִתְּמַר עֲלָהּ – האם לא נאמר על משנה זו, אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מְנְיוּמִי אָמַר רַב נַחְמָן, אַלְמָנָה אֵינָהּ צְרִיכָה למכור בְּבֵית דִּין שֶׁל מוּמְחִין, אֲבָל צְרִיכָה בֵּית דִּין שֶׁל הֶדְיוֹטוֹת, ואם כן גם חלוקת שותפות אינה צריכה להיות בפני בית דין של הדיוטות:

משנה

משנה זו דנה באלו אופנים פרה נחשבת אבודה וחייב בהשבתה, ובאלו אופנים אינו חייב בהשבתה. ובדין השבת אבידה כשאביו מצוהו שלא לקיימה או כשאומר לו לעבור עבירה אחרת האם ישמע בקולו. וכן יתבארו במשנה פרטי מצות פריקה וטעינה.

מְצָאָהּ את הפרה בְּרֶפֶת, אף שאינה משתמרת כל כך כגון שיש לה גדר אך הדלת אינה נעולה, אֵין חַיָּיב בָּהּ – בהשבתה. אבל אם מצאה כשהיא תועה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּיב בָּהּ – בהשבתה. וְאִם הָיְתָה הפרה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת והוא כהן, לֹא יִטַּמֵּא לָהּ להיכנס לבית הקברות כדי להשיבה.

דין נוסף בכהן שנמנע מלהשיב אבידה שבבית הקברות: אִם אָמַר לוֹ אָבִיו, היכנס לבית הקברות וְהַיָּטֵמֵא כדי להשיב אבידה זו, אוֹ סתם אדם שאינו כהן שֶׁאָמַר לוֹ אביו אַל תַּחֲזִיר את האבידה, לֹא יִשְׁמַע לוֹ.

המשנה מבארת את דיני מצות פריקה וטעינה: אדם שִׁפְרַק וְטָעַן ומיד נפלה שוב הבהמה, וחזר וּפָרַק וְטָעַן, אֲפִילּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים או יותר, חַיָּיב שוב לפרוק ולטעון, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ה) 'עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ', ובכפל הכתוב לשון עזיבה לומר לך שאפילו מאה פעמים מצוה לפרוק ולטעון.

הָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ בעל הבהמה וְאָמַר לאדם שבא לעזרתו, הוֹאִיל וְעָלַיִךְ מִצְוָה לפרוק אִם רְצוֹנֵךְ לְפָרְקוֹ לבדך פָּטוּר שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ', ומשמע שאתה חייב לפרוק רק יחד עם בעל הבהמה. אבל אִם הָיָה בעל הבהמה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה שאינו יכול לסייע, חַיָּיב הבא לעזרתו לפרוק ולטעון לבדו.

מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לְפָרוֹק, אֲבָל לֹא לְטָעוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מצוה אַף לְטָעוֹן. ובגמרא יתבאר שלא נחלקו על עצם המצוה, אלא האם יש מצוה לטעון בחינם או רק תמורת שכר.

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אִם הָיָה עָלָיו – על החמור יָתֵר עַל מַשָּׂאוֹ הרגיל לו, אֵין זָקוּק לוֹ – אין צריך אותו אדם לעזור, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ', ומשמע מהמילה 'משאו' שרק אם יש על החמור מַשָּׂאוֹ שֶׁיָּכוֹל לַעֲמוֹד בּוֹ אתה חייב לעזור לו, אבל אם יש על החמור משא שאינו יכול לעמוד בו אינך חייב לעזור לו:

גמרא

הגמרא מבררת את דברי המשנה 'מצאה ברפת': אָמַר רָבָא, רֶפֶת שֶׁאָמְרוּ שאם מצא בה בהמה אינו חייב בהשבתה, מדובר ברפת שֶׁאֵינָהּ מַהֲעָה – שאינה גורמת לבהמה לצאת מתוכה, כגון שיש בה קצת מרעה, וְאֵינָהּ מְשַׁמֶּרֶת את הבהמה, כגון שאין דלתה נעולה והבהמה יכולה לצאת. והראיה לכך שמדובר ברפת שֶׁאֵינָהּ מַהֲעָה, מַדְקָתָנֵי – ממה שנאמר במשנה שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בָּהּ, ואם מדובר ברפת מתעה יקשה מדוע אינו חייב בהשבתה, וְכן יש להוכיח שרפת זו אֵינָהּ מְשַׁמֶּרֶת, מִדְּאִיצְטְרִיךְ לְמֵימְרֵי – מכך שהוצרכה המשנה לכתוב שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב בָּהּ, דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ – שאם תעלה על דעתך לומר שמדובר בִּמְשַׁמֶּרֶת, הַשְׁתָּא מַשְׁכַּח לָהּ אַבְּרַאי מְעַיֵּיל לָהּ לְגַוַּאי – הרי הדין הוא שאם מצא בהמה תועה בדרך מכניסה לרפת כזו ודי לו בזה, ואם כן כאשר מַשְׁכַּח לָהּ מִגַּוַּאי – מצא אותה בתוך רפת כזו, מַבְעֵיָא – האם צריכה המשנה לומר שאינו חייב בה. אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ שמדובר ברפת שֶׁאֵינָהּ מְשַׁמֶּרֶת. מסכמת הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ שמדובר ברפת שאינה מתעה ואינה משמרת: שנינו במשנה: מְצָאָהּ בָּרֶפֶת, אֵינוֹ חַיָּיב בה: הגמרא מבררת היכן נמצאת רפת זו: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְהוּא שֶׁהרפת עוֹמֶדֶת תּוֹךְ לְתַחוּם העיר, ולכן אין המוצא חייב בהשבתה. מדייקת הגמרא: מִכְּלָל – מדברי רבי יצחק נלמד דִּבְרִשׁוּת הָרַבִּים – שאם הפרה עומדת ברשות הרבים, וַאֲפִילּוּ אם היא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, נַמִּי – גם חַיָּיב להשיבה.

אִיכָּא דְּמַתְנִי לָהּ – יש ששנו את דברי רבי יצחק אַסֵּיפָא – על הסיפא במשנה, שנאמר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּיב בָּהּ, ועל זה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְהוּא שֶׁהפרה עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם. מדייקת הגמרא: מִכְּלָל – מדברי רבי יצחק נלמד דְּבָרֶפֶת – שאם הפרה עומדת ברפת, וַאֲפִילּוּ אם הרפת עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם, נַמִּי אֵינוֹ חַיָּיב בָּהּ:

שנינו במשנה: וְאִם היתה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת לֹא יִטַּמֵּא לָהּ, אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו:

הגמרא מבררת מדוע מצות כיבוד אב ואם אינה דוחה את איסור הטומאה: תָּנוּ רַבָּנָן, מַנַּיִן שֶׁאִם אָמַר לוֹ אָבִיו של כהן הִיטַּמֵּא כדי להשיב אבידה, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ, אַל תַּחֲזִיר אבידה הנמצאת במקום המותר לו בכניסה, שֶׁלֹּא יִשְׁמַע לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט ג) 'אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי ה'', ודרשו חכמים ממה שהקישה התורה את מורא אב ואם לאיסור חילול שבת, שאם אביו ואמו מצוים עליו לחלל שבת, אינו רשאי לחלל, מפני שכְּבוֹדָם – גם אתה וגם אביך ואמך חַיָּיבִין בְּכִבּוּדֵי, ולכן כבודי דוחה את כבודם של אב ואם, וכמו כן אין מצות כבוד אב ואם דוחה מצות השבת אבידה.

מקשה הגמרא: טַעְמָא דְּכִתַּב רַחֲמָנָא – הטעם שאסרנו על איש זה לשמוע בקול אביו ולא להשיב אבידה הוא רק מחמת הפסוק 'אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמֹרוּ', ויש לדייק, שדווקא מחמת הפסוק הוא צריך להשיב את האבידה, הָא לַאו חָכִי – אבל בלי הפסוק, הָווּ אָמְרִינָא – הייתי אומר צַיְיתָא לֵיהּ – שישמע לאביו ולא ישיב את האבידה, כיון שכיבוד אב שהוא מצות עשה שנאמר (דברים ה טז) 'כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ', דוחה את העשה של השבת אבידה (שם כב א) 'הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם'. וקשה, וְאַמַּאי – מדוע לולא הפסוק הוא פטור מלהשיב את האבידה, הלא הָאי – כיבוד אב הוא עֲשֵׂה, וְהָאי – והשבת אבידה יש בה לֹא תַּעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה, שהרי שבנוסף על העשה נאמר בה (דברים כב ג) 'לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם' וְלֹא אָתֵי – בא עֲשֵׂה וְדָחֵי – ודוחה אֶת לֹא תַּעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה. מתרצת הגמרא: אִיצְטְרִיךְ – פסוק זה נצרך כיון שבלעדיו סַלְקָא דַּעְתָּךְ אָמְרִינָא – היה עולה על דעתך לומר, הוֹאִיל וְהוּקַּשׁ כִּיבּוּד אָב וְאֵם לְכִבּוּדוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן (דברים ה טז) בכיבוד אב ואם, 'כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ' וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (משלי ג ט) בכיבוד ה' 'כַּבֵּד

המשך בעמוד רלג

אֶת ה' מֵהֹנְגֵךְ, הִלְכָךְ – לכן לְצַיֵּית לַיהּ – ישמע לאביו אפילו כשאומר לו לעבור על איסור, קָא מַשְׁמַע לָן הפסוק 'את שבתותי תשמרו' דְּלָא לִשְׁמַע לַיהּ – שאין לאדם לשמוע לאביו כשאומר לו לעבור איסור:

שנינו במשנה: מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לְפָרוֹק אֲבָל לֹא לִטְעוֹן. רבי שמעון אומר, אף לטעון:

מבררת הגמרא: מַאי – מהי כוונת תנא קמא שאמר אֲבָל לֹא לִטְעוֹן. אִילֵימָא – אם נאמר שכוונתו אֲבָל לֹא לִטְעוֹן כְּלָל, יקשה, מַאי שְׁנָא – במה שונה פְּרִיקָה שחייבים בה דִּכְתִיב (שמות כג ה) 'עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ', הלא טְעִינָה נַמִי – גם נאמרה בתורה, דִּכְתִיב – שהרי נאמר (דברים כב ד) 'הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ'. מתרצת הגמרא: אֶלָּא פירוש דברי המשנה הוא כך, מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לְפָרוֹק אפילו בְּחִנָּם, וְלֹא לִטְעוֹן בְּחִנָּם – אבל אין חיוב לטעון

בחינם, אֶלָּא בְּשָׂכָר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף לִטְעוֹן חייב בְּחִנָּם.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בזה: תָּנְיָא לְהָא – שנינו מחלוקת זו בברייתא, דְּתָנוּ רַבָּנָן, פְּרִיקָה יש לעשותה בְּחִנָּם, אבל טְעִינָה בְּשָׂכָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, זוֹ וְזוֹ – בין פריקה ובין טעינה, בְּחִנָּם.

הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: מַאי טַעֲמַיְיהוּ דְּרַבָּנָן – מהו טעמם של רבנן. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – שאם עולה על דעתך לומר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שיש חיוב טעינה בחינם, לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא – היה על התורה לכתוב רק טְעִינָה, וְלֹא כְּעֵי – ולא היתה צריכה לכתוב פְּרִיקָה, וַאֲנָא אֲמִינָא – ואני אלמד בקל וחומר, וּמַה טְּעִינָה דְּלֵית [–שאין] בָּהּ צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, שהרי משא הבהמה מונח בצד הדרך, וְלֵיכָּא חֶסְרוֹן כִּיס – וגם אין בה הפסד ממון, כיון שאין הבהמה נשברת תחת כובד משאה, ואף על פי כן הרואה חַיָּיב לטעון את המשא על הבהמה, פְּרִיקָה דְּאִית [–שיש] בָּהּ צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, שהבהמה מתייסרת תחת כובד משאה, וְיֵשׁ בה גם חֶסְרוֹן כִּיס – הפסד ממון, שהבהמה נשברת תחת משאה, האם לֹא כָּל שֶׁכֵּן שחייב לעזור בפריקת המשא, אֶלָּא לְמַאי הִלְכְתָא כַּתְּבֵיהּ רַחֲמָנָא – ואם כן איזו הלכה באה התורה ללמדנו כשכתבה מצות פריקה, לוֹמַר לָךְ, שדווקא פְּרִיקָה בְּחִנָּם, אבל טְעִינָה בְּשָׂכָר.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הסובר שבין פריקה ובין טעינה יש חיוב לעשותן בחינם, מַאי טַעְמָא שהתורה כתבה גם טעינה וגם פריקה, הלא יכלה לכתוב רק טעינה וממנה נלמד פריקה. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם דְּלָא מְסַיְּימֵי קְרָאֵי – כיון שהפסוקים אינם מפורשים אם הכוונה בהם לפריקה או לטעינה, לכן אם היה כתוב רק אחד מן הפסוקים היינו מפרשים אותו על פריקה שיש בה צער בעלי חיים וחסרון כיס, ולא על טעינה, ורק כשיש שני פסוקים אנו מבינים מהיתור שאחד מהם מדבר על טעינה, וכיון שאף אחד מן הפסוקים אינו מיותר אין לנו מהיכן ללמוד שבטעינה מותר לקבל שכר, וממילא יש לומר שבשתיהן יש חיוב לעשותן בחינם.

שואלת הגמרא: וְרַבָּנָן, מה ישיבו על דברי רבי שמעון שהפסוקים אינם מפורשים ולכן צריך את שניהם. משיבה הגמרא: רבנן ישיבו לו, אַמַּאי לֹא מְסַיְּימֵי קְרָאֵי – מדוע אתה אומר שהפסוקים אינם מפורשים, הרי הָכָא – כאן (שמות כג ה) כְּתִיב 'רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ', שמשמע שהבהמה עדיין נמצאת תחת כובד המשא ואם כן הכוונה לפריקה, ואילו הָתָם – שם (דברים כב ד) כְּתִיב 'נוֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ', שפירושו, דְּרְמוּ אִינְהוּ וּטְעוֹנֵייהוּ בְּאוֹרְחָא – שהם ומשאם מוטלים בדרך מַשְׁמַע, ואם כן הכוונה לטעינה.

וְרַבִּי שִׁמְעוֹן יאמר שאי אפשר ללמוד מהפסוק את מצות טעינה כדברי חכמים, כיון ש'נוֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ' אין פירושו שהם ומשאם מוטלים בדרך, אלא שְׁאִינְהוּ וּטְעוֹנֵייהוּ עֲלָוֵיהוּ – שהם מוטלים בדרך ומשאם עליהם מַשְׁמַע, ואם היה נאמר רק פסוק זה, הייתי לומד אותו לפריקה, ולא הייתי יודע שיש מצות טעינה, ולכן אמרה התורה שני פסוקים.

הגמרא מוכיחה שאיסור צער בעלי חיים הוא מן התורה: אָמַר רָבָא,

מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם – חכמים ורבי שמעון נִלְמַד שאיסור צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים
הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, שהרי לדברי חכמים אם טעינה היתה כתובה
היתי לומד פריקה בקל וחומר, וַאֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן שאמר שצריך
פסוק מפורש כדי לחייב בפריקה, לֹא קָאָמַר – לא אמר זאת אֶלָּא
מִשּׁוּם דְּלֹא מְסַיְּימִי קְרָאֵי – שהפסוקים אינם מפורשים לפריקה או
לטעינה, ואם היה כתוב רק פסוק אחד היינו אומרים שהפסוק
מדבר על פריקה, אֲבָל מְסַיְּימִי קְרָאֵי – אבל אם בפסוק היה כתוב
טעינה בפירוש, היה מודה רבי שמעון שַׁדַּרְשִׁינַן – שאנו דורשים קַל
וָחוֹמֶר שאם חייב בטעינה קל וחומר שחייב בפריקה, ואכן יש
לשאול מַשּׁוּם מַאי – מה הטעם שפשוט יותר לחייב פריקה
מטעינה, לַאו מַשּׁוּם – האם לא מטעם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים דְּרַשִׁינַן – אנו
דורשים, מה טעינה שאין בה צער בעלי חיים חייבתו תורה, פריקה
שיש בה צער בעלי חיים לא כל שכן שחייב. ומוכח שלדעת הכל
צער בעלי חיים הוא מדאורייתא.

דוחה הגמרא: דִּילְמָא – שמא הקל וחומר היה מִשּׁוּם דְּאִיכָּא חֶסְרוֹן
כִּיס – שבפריקה יש הפסד ממון, ולא משום צער בעלי חיים, וְהָכִי
קָאָמַר – וכך כוונת הברייתא ללמוד קל וחומר, וּמַה טְּעִינָה דְּלֵית
[–שאין] בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס, שהרי אין הבהמה ניזוקת אם תרבוץ על
הקרקע והמשא מונח בסמוך לה, וַחֲיָיב הרואה אותה להקימה
ולטעון עליה, פְּרִיקָה דְּאִית [–שיש] בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס שהבהמה
נשברת תחת משאה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שחייב לפרוק את המשא מעליה,
ואין לנו ראיה שצער בעלי חיים הוא מן התורה.

דוחה הגמרא: וְכִי טְּעִינָה אֵין בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס, מִי לֹא עָסְקִינַן – האם
לא מדובר גם באופן דְּאִדְּהָכֵי וְהָכֵי – שבין כך ובין כך, בעוד שהוא
ממתין לעזרה ובהמתו רובצת על הקרקע, בָּטֵיל מְשׁוּכְיֵהּ – הוא
בטל ממסחרו בשוק, שהרי מן הסתם אם יש לו משא על גבי
בהמתו הוא הולך למכרו בשוק, אִי נַמִּי, בזמן זה אָתוּ גַּנָּבֵי –
עלולים לבוא גנבים וְשָׁקְלֵי כָּל מַה דְּאִיכָּא בַּהֲדֵיהּ – ויקחו כל מה
שיש איתו. אלא ודאי הקל וחומר הוא משום צער בעלי חיים,
וחזרת ההוכחה שצער בעלי חיים הוא מדאורייתא.

הגמרא מביאה הוכחה נוספת מהמשנה שצער בעלי חיים
מדאורייתא: תֵּדַע שכן הוא, שחכמים ורבי שמעון סוברים דְּצַעַר
בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, דְּקָתָנֵי סֵיפָא – שהרי בסיפא של
משנתינו שנינו, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אִם הָיָה עָלָיו – על החמור
הנופל, יָתֵר [עַל] מַשָּׂאוֹ שהוא יכול לשאת, אֵין זָקוּק לוֹ – אינו צריך
לסייע לפרוק ממנו משאו, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ה) 'רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ',
ומשמע, מַשָּׂאוֹ שֶׁיָּכוֹל לַעֲמוֹד בּוֹ. ומדייקת הגמרא: לַאו מִכְּלָל –
האם לא נלמד מזה דְּתַנָּא קַמָּא – שרבי שמעון וחכמים סָבַר –
סוברים שגם באופן זה שיש על החמור משא שאינו יכול לעמוד בו
הוא זָקוּק לוֹ – חייב במצות פריקה, מַאי טַעְמָא – ומה טעמם, אם
תאמר משום מצות 'עזב תעזוב', הרי כתוב 'משאו' ויש לדרוש
כרבי יוסי 'משאוי שיכול לעמוד בו', אלא לַאו – האם לא נכון
לומר שטעמם הוא מִשּׁוּם דְּצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, ואפילו
שבעל החמור עשה שלא כהוגן, מכל מקום משום ההלכה של
איסור צער בעלי חיים אין אנו דורשים את הכתוב 'משאו'
כפשוטו, וצריך לפרוק מעליה את המשא.

דוחה הגמרא: דִּילְמָא – שמא באמת חכמים ורבי שמעון סוברים
שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא, וּבְפסוק 'תַּחַת מַשָּׂאוֹ' פְּלִיגִי –
נחלקו, דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר, דְּרַשִׁינַן תַּחַת מַשָּׂאוֹ, שדווקא מַשָּׂאוֹ שֶׁיָּכוֹל
לַעֲמוֹד בּוֹ חייב לפרוק, וְרַבָּנַן סָבְרֵי, לֹא דְּרַשִׁינַן תַּחַת מַשָּׂאוֹ על משא
שיכול לעמוד בו, אלא מפרשים את הפסוק שכל משא שיש עליו
חייבים לפרוק ממנו, ולכן צריך לפרוק אפילו את בעל החמור
העמיס משא שאינו יכול לעמוד בו, ולא משום שצער בעלי חיים
מדאורייתא.

מוכיחה הגמרא: תֵּדַע שהביאור במחלוקת הוא כמו שדחינו, דְּצַעַר
בַּעֲלֵי חַיִּים לַאו דְּאוֹרַיְיתָא, דְּקָתָנֵי בְּרִישָׁא של המשנה, חָלַשׁ
בעל החמור וְיָשַׁב לוֹ, וְאָמַר לוֹ – לאדם הבא לסייע, הוֹאִיל וְעָלַיִךְ
מוטלת מִצְוָה לְפָרוֹק, פְּרוֹק בלי שאסייע בידך, פָּטוּר מלפרוק,
שֶׁנֶּאֱמַר 'עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ', ואם בעל החמור אינו מסייע אין זה 'עמו',
וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – ואם עולה על דעתך לומר, שצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים
הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, מַה לִּי – מה איכפת לי אם אִיתֵּיהּ לְמָרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ
– אם הבעלים נמצאים עמו כדי לסייע לו, וּמַה לִּי – ומה איכפת
לי כִּי לֵיתֵיהּ לְמָרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ – אם הבעלים אינם מסייעים לו, הלא
חובה עליו לעזור לבהמה הנשברת תחת משאה.

הגמרא דוחה את הראיה: לְעוֹלָם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא,
ומה שכתוב במשנה שאם הבעלים אינו מסייע בידו הוא פטור
מלפרוק, מִי סָבְרַתְּ – האם אתה סובר ש'פָּטוּר' הכוונה שפָּטוּר
לְנַמְרֵי, וְדִלְמָא – שמא רק פָּטוּר מלפרוק בְּחִנָּם וְחַיָּיב לפרוק בְּשָׂכָר,
וְהָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא – וכך אמרה התורה, כִּי אִיתֵּיהּ לְמָרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ
– אם בעליו מסייע עמו, עֲבַד נַפְשֵׁיהּ – עזור לו בְּחִנָּם, וְכִי לֵיתֵיהּ
לְמָרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ – אבל אם אין בעליו מסייע עמו, עֲבַד נַפְשֵׁיהּ – עזור
לו בְּשָׂכָר, וּלְעוֹלָם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא ולכן חייב
בפריקה.

(הגמרא מביאה חמש ראיות לפשוט האם צער בעלי חיים הוא
מדאורייתא, סִימָן – והסימנים לחמש הראיות האלו הם חמש
תיבות אלו, בֶּהֱמַ"ת בֶּהֱמַ"ת אוֹהֵ"ב שׁוֹנֵ"א רַבְצָ"ן).

מביאה הגמרא ראיה שצער בעלי חיים הוא מדאורייתא: לֵימָא
מְסַיַּיע לֵיהּ – נאמר שמהברייתא המובאת להלן יש ראיה לרבא
שצער בעלי חיים מדאורייתא, ששנינו בברייתא, בְּהֵמַת עוֹבֵד
כּוֹכָבִים שנפלה בדרך תחת משאה, הרואה אותה מְחַפֵּל בָּהּ לפרוק
את משאה, בְּשֵׁם שמחפל בִּבְהֵמַת יִשְׂרָאֵל. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא –
ויהיה מובן אם תאמר שצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, מִשּׁוּם הָכִי
– לכן מְחַפֵּל בָּהּ בִּבְהֵמַת יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ – אבל אם תאמר
שצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים לַאו דְּאוֹרַיְיתָא, ומצות הפריקה היא כדי לעזור
לחבירו, אַמַּאי – מדוע מְחַפֵּל בָּהּ בִּבְהֵמַת יִשְׂרָאֵל. אלא מוכח שצער
בעלי חיים מדאורייתא, ולכן צריך לטפל אף בבהמת עובד
כוכבים. דוחה הגמרא: הָתָם – שם בבהמת הגוי צריך לעזור מִשּׁוּם
אֵיבָה – כדי שהגוי לא ישנא את עם ישראל, ואין ראיה מזה שצער
בעלי חיים הוא מדאורייתא.

הגמרא מביאה ראיה שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא: הָכִי נַמִּי
מִסְתַּבְּרָא – כך גם מסתבר שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא,
דְּקָתָנֵי – שהרי שנינו בסיום הברייתא, שֹׁאִם הָיְתָה – בהמת הגוי,
טְעוּנָה יַיִן אָסוּר – יין נסך, אֵין זָקוּק לָהּ – אינו צריך לעזור לפרוק
משאה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא – ויהיה מובן אם תאמר שצער בעלי
חיים לַאו דְּאוֹרַיְיתָא, והטעם שצריך לעזור לבהמת גוי הוא רק
משום איבה, מִשּׁוּם הָכִי – לכן אם היתה טעונה יין נסך אֵין זָקוּק
לָהּ, מפני שהוא יכול להשתמט מעזרה ולומר שיין נסך הוא דבר
שאסור לנו, ולא יעורר בכך את איבת הגוי, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ – אבל
אם תאמר שצער בעלי חיים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, אַמַּאי אֵין זָקוּק לָהּ
– מדוע פטור, הרי צריך לפרוק את הבהמה משום צערה שלה.
דוחה הגמרא: באמת אפשר לומר שצער בעלי חיים הוא
מדאורייתא, וְהָכִי קָאָמַר – כך פירוש הברייתא, וּלְהַטְעִינָהּ – את
הבהמה יַיִן אָסוּר אחר שנפלה, אֵין זָקוּק לָהּ, כיון שבטעינה אין
צער בעלי חיים. אך אם בהמת הגוי נופלת תחת משאה, חייב
לפרוק את משאה אפילו אם הוא יין נסך, משום צער בעלי חיים.

הגמרא מביאה ראיה נוספת שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא:
תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, בְּהֵמַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהַמַּשָּׂאוֹ שעליה
הוא של יִשְׂרָאֵל, על זה נאמר בפסוק (שמות כג ה) 'וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב
לוֹ', כלומר, שאינך צריך לעזור לו. וְאִי אָמְרַתְּ – ואם אתה אומר
שצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, קשה, אַמַּאי – מדוע אתה דורש
על בהמת גוי 'וְחָדַלְתָּ' שאינך צריך לעזור לו, הלא 'עָזֹב תַּעֲזֹב' מִכְּעֵי
לֵיהּ – צריך לדרוש, משום צער הבהמה, ומוכח שצער בעלי חיים
אינו מדאורייתא. דוחה הגמרא: לְעוֹלָם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא
מִדְּאוֹרַיְיתָא, וְהָתָם – שם בברייתא מדובר בְּטְעִינָה שאין בזה צער
בעלי חיים.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך שמדובר בטעינה, אֵימָא – אמור
את הַסֵּיפָא של הברייתא, בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל – בהמה השייכת לישראל,
וְהַמַּשָּׂאוֹ שעליה הוא של עוֹבֵד כּוֹכָבִים, על זה נאמר בפסוק 'עָזֹב

המשך בעמוד רלד

תַּעֲזֹב׳, דהיינו שתעזור לבהמה זו, וְאִי – ואם מדובר בְּמַטְעֲנָהּ, קשה, אֲמַאי – מדוע אתה דורש על זה את הפסוק ׳עָזֹב תַּעֲזֹב׳, הרי אין בטעינה צער בעלי חיים, ומדוע חייב לעזור לגוי שנפל לו משאו. מתרצת הגמרא: החיוב לעזור לטעון אינו משום משא הגוי, אלא מִשּׁוּם צַעֲרָא דְּיִשְׂרָאֵל – צערו של הישראל בעל הבהמה, שצריך להמתין עם בהמתו כשמשאה נופל ממנה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך שצער ההמתנה בדרך גם הוא נכלל בדין ׳עזוב תעזוב׳ וצריך לעזור לישראל משום כך, אֲפִילּוּ בְּרֵישָׁא בבהמת גוי ומשא ישראל נָמֵי – גם יהיה חייב לעזור, משום צער הישראל המתעכב עם סחורתו, ומדוע פטור מלעזור. מתרצת הגמרא: בְּרֵישָׁא מדובר בְּחַמָּר – שמוביל החמור הוא עוֹבֵר כּוֹכָבִים, ובעל המשא הישראל אינו נמצא שם, ולכן אין צער לישראל מההמתנה בדרך, אבל בְּסֵיפָא מדובר בְּחַמָּר יִשְׂרָאֵל, ויש לו צער שהוא ממתין עם בהמתו בדרך.

שואלת הגמרא: מַאי פְּסָקָהּ – מדוע אנו אומרים בפשיטות שברישא מדובר בחמר גוי, ובסיפא מדובר בחמר ישראל, וכי לא יתכן שהבהמה של גוי והחמר ישראל או שהבהמה של ישראל והחמר גוי. משיבה הגמרא: סְתָמָא דְּמִלְּתָא – בדרך כלל כך הוא, אֵינִישׁ בָּתַר חֲמָרֵיהּ אָזִיל – שאדם הולך אחר חמורו.

הגמרא דוחה את הביאור שהברייתא מדברת בטעינה. מקשה הגמרא: איך אתה מפרש את הברייתא בטעינה, וְהָא – הלא ׳וְחָדַלְתָּ׳ ׳עָזֹב תַּעֲזֹב׳ בְּפֵרִיקָה הוּא דִּכְתִיבִי, ולא בטעינה.

הגמרא חוזרת בה ואומרת שהברייתא מדברת בפריקה: אָמַר לֵיהּ, באמת הברייתא עוסקת בפריקה ולא בטעינה, ואין להקשות ממנה על רבא הסובר שבין לרבנן ובין לרבי שמעון צער בעלי חיים הוא מדאורייתא, משום שהָא מַנִּי – ברייתא זו בשיטת רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר שַׁצַּעַר בַּעֲלֵי חַיִּים לָאו דְּאוֹרַיְיתָא, ולכן בבהמה של גוי אין חיוב פריקה שנאמר ׳וחדלת׳.

הגמרא מביאה ראיה נוספת שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא: תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, אדם הרואה בהמת אוֹיְבוֹ שלו שצריך לְפָרוֹק ממנה משא, וּבהמת שׂוֹנְאוֹ שלו שצריך לְטָעוֹן עליה משא, מִצְוָה בְּשׂוֹנְאוֹ – מצוה להקדים ולטעון את בהמת השונא, כְּדֵי לָבוֹא אֶת יְצִרוֹ. מוכיחה הגמרא: וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – ואם עולה על דעתך לומר שצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, הָא עָדִיף לֵיהּ – עדיף לו לפרוק את בהמת אוהבו, כיון שבהבהמה מצטערת. ומוכח שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא. דוחה הגמרא: באמת צער בעלי חיים הוא מדאורייתא, וְאַפִּילּוּ הָכִי צריך לטעון את בהמת שונאו, משום שִׁכְדֵי לָבוֹא אֶת יְצִרוֹ עָדִיף על צער בעלי חיים.

הגמרא מביאה ראיה נוספת שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא: תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, שׂוֹנְאוֹ שֶׁאָמְרוּ בפסוק (שמות כג ה) ׳כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ׳, שצריך לסייעו ולפרוק את משאו, מדובר בשׂוֹנְאוֹ שהוא יִשְׂרָאֵל וְלֹא בשׂוֹנְאוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אבל גוי אין מצוה לסייעו. מוכיחה הגמרא: אִי אָמַרְתְּ – אם אתה סובר שצַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוא מִדְּאוֹרַיְיתָא, אם כן מַה לִּי – מה איכפת לי אם הוא שׂוֹנְאוֹ יִשְׂרָאֵל, וּמַה לִּי – ומה איכפת לי אם הוא שׂוֹנְאוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, הלא יש חיוב לעזור לבהמה אף אם בעליה הוא גוי, ומוכח שאיסור צער בעלי חיים אינו מדאורייתא. דוחה הגמרא: מִי סָבְרַתְּ – וכי אתה סובר שהברייתא אַשׂוֹנְאוֹ דִּקְרָא קָאֵי – על השונא האמור בפסוק היא מדברת, לא כן הוא, אלא אַשׂוֹנְאוֹ דְּמַתְנִיתִין קָאֵי – על השונא האמור בברייתא הקודמת ׳אוהב לפרוק ושונא לטעון׳ דיברה הברייתא, ומדובר על טעינה שאין בזה צער בעלי חיים, ואי אפשר להוכיח מכאן האם צער בעלי חיים הוא מדאורייתא או לא.

הגמרא מביאה ראיה נוספת שצער בעלי חיים אינו מדאורייתא: תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא,